

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Deniss Teder

VAHETU SUNNI RAKENDAMINE POLITSEI
JÄRELEVALVEALASES TEGEVUSES LÄÄNE PREFEKTUURI
PÄRNU POLITSEIJAOSKONNA NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:

Sander Peremees

Kaasjuhendaja:

Raimo Kiveste

Tallinn 2012

SISUKORD

ANNOTATSIOON	3
SISSEJUHATUS	4
1. VAHETU SUND	7
1.1. Vahetu sunni mõiste ja olemasolu	9
1.2. Erivahendid, teenistusrelvad, enesekaitsevahendid	10
1.3. Vahetu sunni kasutamise lubatavus, vahetu sunni eest hoiatamine ja proportsionaalsus .	12
2. VÕRDLUS VENE FÖDERAALSE POLITSEISEADUSE NING POLITSEI JA PIIRIVALVE SEADUSE VAHEL	15
3. JUHTUMITE UURING JA KÜSITLUS	21
3.1. Statistika	21
3.2. Esimese juhtumi ülevaade ja analüüs	22
3.3. Teise juhtumi ülevaade ja analüüs.....	26
3.5. Küsitluse analüüs	29
3.6. Analüüsi tulemus.....	33
KOKKUVÕTE	37
PE3IOME	39
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	40
TABELITE JA JOONISTE LOETELU.....	41
LISA 1. KÜSIMUSTIK	42

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Sisekaitseakadeemia Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: Juuni 2012
Töö pealkiri: Vahetu sunni rakendamine politsei järelevalvealases tegevuses Lääne prefektuur Pärnu Politseijaoskonna näitel	
Töö autor: Deniss Teder	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas Allkiri:
Lühikokkuvõte: Töö koosneb 47 leheküljest. Töö koostamisel on lähtutud Sisekaitseakadeemia „Üliõpilastööde koostamise ja vormistamise juhendist“ kinnitatud rektori 01.11.2010 käskkirjaga nr.6.1-5/363. Uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada, kas ametnikud on kursis, mis uuendused on sisse toodud Politsei ja piirivalve seadusesse, eelkõige osas mis puudutab vahetu sunni kasutamist. Eesmärgist lähtuvalt on töös püstitatud uurimisküsimused: 1) Kas Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonna ametnikud kasutavad vahetut sundi asjatundlikult ja seadusepäraselt? 2) Kas Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonna ametnikud on rahul läbiviidud koolitustega vahetu sunni rakendamise osas? Uurimismeetodina kasutas autor uurimisküsimuste kontrollimiseks juhtumite analüüsi ja kvalitatiivset, standartiseeritud analüüsi võimaldavat küsimustiku, mille käigus küsitleti 45 Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonna politseiametnikku. Uurimistöö käigus said autori mõlemad küsimused vastuse. Politseiametnikud kasutavad vahetut sundi asjatundlikult ja seaduspäraselt, kuid ei tunne ennast väga kindlalt teatud olukordades ning vajavad koolitusi antud valdkonnas. Küsitlusel saadud vastuste põhjal on autor teinud ettepanekuid väljaõppe ja koolituste tõhustamiseks.	
Võtmesõnad: Vahetu sund, koolitus, erivahendid, politseiametnik.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: сотрудник полиции, непосредственное принуждение, обучение.	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Allkiri:	
Kolledži direktor:	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	Allkiri

SISSEJUHATUS

Autor otsustas antud teema valida ja käsitleda seda oma lõputöös, kuna see on aktuaalne, autori jaoks huvipakkuv ja paljudel politsei- ja piirivalveametnikkel suhteliselt nõrk koht rakendamiseks oma igapäevatoos.

1.jaanuaril 2010 alustas tööd Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi PPA), mis loodi Politseiameti, Piirivalveameti, Kodakondsuse- ja Migratsiooniameti, Keskkriminaalpolitsei ning Julgestuspolitsei ühendamisel.

Asutuste ühendamisel koondati kogu siseturvalisuse tagamise ressurss – inimesed, kogemused, raha ja vahendid ühe juhtimise alla. Nii arendatakse sisejulgeoleku valdkonda tervikuna ja kasutatakse olemasolevat ressursi kõige otstarbekamal moel. Politsei ja piirivalve ühendamiseks lõi eeldused ka Schengeni viisaruumiga liitumine, mis kaotas piirikontrolli Euroopa liidu sisepiiril, ent tõi kaasa kompenseerivate meetmete kasutamise nõude piirialade lähistel, mis on peamiselt korrakaitsepolitsei ülesanne. Samuti andis kokkuhoiu ametite tugipersonali liitmine, sest langes ära vajadus dubleerida raamatupidamise, personali jmt süsteeme. (Politsei...01.02.2012)

06. mail 2009 võeti Riigikogus vastu politsei ja piirivalve seadus (edaspidi PPVS), mis sätestab politsei ülesanded, korralduse ja politseiteenistuse õiguslikud alused.

Käsitletud teema on uudne. PPVS on kehtinud juba üle kolme aasta, kuid antud teemat on suhteliselt vähe uuritud.

Teema aktuaalsus seisneb selles, et uue seaduse kehtima hakkamisega on vahetu sunni rakendamine veel paljude politseinike jaoks küllaltki ebamäärane, kuigi see on neile igapäeva töö professionaalseks tegemiseks hädavajalik. Autor teab, et uue seaduse elluviimisega on prefektuurides läbi viidud ühepäevaseid koolitusi. Koolitus tutvustas uut

seadust, andis ülevaate vanadest õigustest ja kohustustest, mis ei kehti ja uutest, mis kehtima hakkavad. Eelkõige keskenduti koolituse käigus politsei järelevalve tutvustamisele ja vahetu sunni rakendamisele. Samas oli puudus praktilistest näidetest, kuidas uusi norme rakendada. Autor arvab, et kui ametnik just ise ei võtnud kätte uut seadust või ei käinud targematelt asja uurimas ning enda jaoks selgeks tegemas, siis jäi ta suure tõenäosusega oma tööd tegema vana politseiseaduse järgi. Teades, et seadused on muutunud ja asjad ei ole päris nii, nagu vanasti, tunneb ametnik end selles valdkonnas mitte kõige kindlamalt ja oma tööülesannete täitmisel ta võimaluse korral väldib olukordi, kus peaks rakendama oma uusi õigusi ja kohustusi. Sellest tingitult võivad jääda paljud ülesanded kiirelt, professionaalselt ja korrektselt täitmata. Näiteks järelevalve meetmete protokollimisi tihti ei tehta.

Lõputöös on püstitatud järgmised uurimusküsimused:

1. Kas ametnikud on kursis, mis uuendused on sisse toodud politsei ja piirivalve seadusesse, eelkõige osas mis puudutab vahetu sunni kasutamist?
2. Kas vahetut sundi kasutatakse asjatundlikult ja seadusepäraselt ning mille vastu eksitakse vahetu sunni rakendamisel?
3. Kas politseiametnikud on rahul läbiviidud politsei ja piirivalve seaduse koolituste tasemega?

Selleks, et saavutada eesmärki on lõputöös püstitatud järgmised ülesanded:

1. Anda ülevaade vahetu sunni rakendamisest, selle põhimõtetest, olemusest ja teoreetilistest alustest.
2. Uurida ning analüüsida vahetu sunni kasutamise juhtumeid Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonnas.
3. Koostada küsimustik ning viia läbi küsitlus Pärnu politseijaoskonna ametnike seas vahetu sunni rakendamise ning selle koolituste osas.

4. Võrrelda omavahel vene Föderaalset politseiseadust ning politsei ja piirivalve seadust, leida sarnasusi ning erinevusi.

5. Analüüsida tulemusi ning teha järeldusi.

Töö koosneb teoreetilisest osast ja uurimusest.

Teoreetiline osa koosneb ühest peatükist, kus antakse ülevaade vahetu sunni olemasolust ja rakendamisest.

Lõputöö empiirilises osas võrreldakse ja analüüsitakse omavahel vene päritolu Föderaalset politseiseadust politsei- ja piirivalve seadusega. Empiirilise osa teises peatükis küsitletakse Pärnu politseijaoskonda ametnikke ning uuritakse, kas ametnikud on teadlikud, mis muudatused on tekkinud vahetu sunni rakendamisega PPVS-is. Politseinikud vastavad ka küsimustele, kas nad on rahul läbiviidud koolitustega, mis puudutavad vahetu sunni kasutamist. Selleks kasutab autor kvantitatiivset andmekogumismeetodit. Samuti analüüsitakse sisekontrolli juurdlusi, kus menetleti politseiametnikke vastu esitatud kaebusi.

Autor analüüsib vahetu sunni rakendamise juhtumeid Pärnu politseijaoskonna näitel, et saada ülevaadet, mis põhjustel ja mille üle kaebavad inimesed, kelle vastu olid kasutatud sunnimeetmeid. Samuti vahetu sunni rakendamise õiguspärasust.

Käesolevas töös on kasutatud õigusaktide redaktsioone seisuga 01.06.2011.

Täna oma juhendajat Sander Peremeest, retsensenti ja kõiki politseiametnikke, kes vastasid küsimustele.

1. VAHETU SUND

Kõhklematult võib öelda, et PPA loomisega tegemist oli uue teetähisega Eesti kui õigusriigi politseiõiguses. Oluline ei ole mitte see, et mõne aasta jooksul ühendati kolm täiesti erineva organisatsioonikultuuriga institutsiooni, vaid just politsei ja piirivalve seaduse jõustumine. Miks? Vastuse andmiseks peab esmalt pöörduma politseiõiguse ajaloo poole. Seda nii üldisemal tasandil kui ka ühe konkreetse kaasuse põhjal Lääne prefektuuri praktikast.

Eesti Vabariigi kaasaegse politseiõiguse kujunemine algas 1990-ndate aastate esimesel poolel koos omariikluse õiguslike aluste kujundamisega. Politseiseadus võeti ENSV Ülemnõukogus vastu juba 20.09.1990 ja hakkas kehtima 08.10.1990. Eesti taasiseseisvumine kuulutati välja 11 kuud peale Politseiseaduse vastu võtmist. Eesti riikluse areng toimus kiiresti, samas politseiõiguse kujundamisega ei läinud siiski asjad nii libedalt. Peale Politseiseaduse jõustumist tehti sellesse küll pisut üle kahekümne paranduse, kuid põhiosas suuri muudatusi siiski ei toimunud. Siinkohal oleks vajalik lisada veel seda, et 06.06.2001 võeti vastu haldusmenetluse seadus, 09.05.2001 asendustäitmise ja sunniraha seadus ning 02.05.2001 riigivastutuse seadus. Nimetatud kolmest seadusest esimene, haldusmenetluse seadus, mõjutas samuti politseiõigust. Igapäevases politseitöös ei osatud aga sellele kokkupuutele tähelepanu pöörata. Politseinikud olid harjunud, et kogu tegevus sisejulgeoleku ja avaliku korra tagamisel on reguleeritud süüteomenetluse normidega. Haldusmenetluse (st järelevalve) ja süüteomenetluse vahel ei tehtud vahet.

Lääne Politseiprefektuuri jaoks saabus nn tõehetk 2006. aasta kevadel läbi ühe Riigikohtuni jõudnud kaasuse (3-3-1-65-07). Politseinikud tegid liiklusjärelvalvet ja peatasid auto, millel ei põlenud tuled ja sõidukis viibinud T. Ild ja L. Nõmm ei kasutanud turvavarustust. Politseinike ja autos viibinud isikute vahel arenes välja konflikt, mis päädis füüsilise jõu ja erivahendite kasutamisega politsei poolt. Isikute suhtes kasutati käeraudu ja nad toimetati politseisse, kus nende suhtes alustati väärteomenetlust. Isikud esitasid aga kohtusse kaebuse

politsei toimingute õigusvastaseks tunnistamiseks. Kaebus läbis kõik kohtuastmed ja lõppes Riigikohtu otsusega, millega tunnistati politseiametnike poolt jõu kasutamise T. Ildi ja L. Nõmme suhtes teostatud liiklusjärelvalve käigus õigusvastaseks. Kohus tõi välja, et politsei peab erinevaid menetlusi eristama. Haldusmenetluses ja väärteomenetluses on isikutel erinevad õigused ja kohustused. Lisaks tõi kohus välja, et politseiametnike poolt jõu kasutamise regulatsioon on kehtivas õiguses kasin. Näiteks jõu kasutamist liiklusjärelvalve teostamisel ei ole reguleeritud liikluseaduses ega ka selle alusel antud õigustloovates aktides. Nimetatud õigustloovatest aktidest ei tulene politseiametniku õigust kasutada järelvalvemenetluses füüsilist jõudu kontrollitava dokumendi kättesaamiseks või sõidukis viibiva isiku eemaldamiseks sõidukist, kui see isik ei täida politseiametniku seaduslikku korraldust. Seega ei olnud haldusmenetluses sisuliselt võimalik sundi (füüsilist jõudu või erivahendeid) kasutada.

Eelnev näide oli toodud konkreetset Lääne prefektuuri praktikast. Teemaga seoses ei saa mainimata jätta 2007. aasta aprillikuus Tallinnas toimunud rahutusi, mida igapäevases kõnepruugis teatakse pronksiöö nime all. Sisuliselt oli olukord eelneva näitega väga sarnane- tegutseda tuli olukorras, kus politseiõigus ei olnud veel järgi jõudnud.

Riigikohtuga tuleb nõustuda, et sellel ajal oli jõu kasutamine reguleeritud õiguses kasinalt. Politseiseaduses oli viis paragrahvi sellest, millised on politsei õigused, kohustused, erivahendid ja relvad ning millal võib neid kasutada. Politsei- ja piirivalve seaduses on pühendatud selleks terve peatükk, kus on paragrahve juba kolm korda rohkem.

Seega kujutab politsei ja piirivalve seadus endast Eesti politseiõiguses täiesti uut kvaliteeti. Kuidas on see kõik jõudnud aga politseinikeni? Kas selles sisalduvaid norme teatakse ja osatakse rakendada?

Vahetu sunni mõistega assotsseerub meie jaoks esmajärjekorras füüsilise jõu ja erivahendite kasutamine, kuid sellel on ka haldusmenetluslik pool sundimaks inimesi käituma politseiametniku jaoks soovitud viisil. Olenevalt situatsiooni tõsidusest ja õigusvastasuse ohtlikusest on politseiametnikul võimalus valida ka erinevate meetmete vahel, takistamaks inimest seadusevastase tegevuse jätkamist. Üldmeetmeteks on näiteks

suuline hoiatus või ettekirjutus ning erimeetmeteks sundtoomine, isiku kinnipidamine ja isiku valdusesse sisenemine. Kuna vahetu sunni mõiste on nii laiahaardeline ja situatsiooniti erinevalt lahendatav, siis autor pühenadab oma töö just õigusrikkumiste takistamisse füüsilise jõu ja erivahenditega.

1.1. Vahetu sunni mõiste ja olemasolu

Politsei ja piirivalve seaduse § 26 seletab lahti vahetu sunni mõistet: „Vahetu sund käesoleva seaduse tähenduses on füüsilise isiku, looma või asja mõjutamine füüsilise jõuga, erivahendiga või relvaga“ (Politsei ja piirivalve seadus 01.01.2010).

Teiste sõnadega, vahetu sund on füüsiline jõu-, erivahendi või relva kasutamine soovitud eesmärgi saavutamiseks. Vahetu sunni kasutamine peab olema seotud õigusrikkumise kõrvaldamisega, tõkestamisega või ohutõrjumisega. Igasugune sunni rakendamine politseiametniku poolt riivab oluliselt kodanikke põhiõigusi ja vabadusi. Siinkohal jookseb õhuke piir, kas politseiametnik kasutas temale seadusega antud volitusi ja õigusi seadusepäraselt, proportsionaalselt ja asjakohaselt või hoopis rikkus riigi kodanikele põhiseadusega antud õigusi ja vabadusi.

Iga ühiskonna normaalse elu kulgnemiseks on vajalik määratletud kord, inimeste omavaheliste suhete korraldamine ja määratlemine, mis saavutatakse sotsiaalsete normide abil, teatud reeglite ja inimeste omavahelise käitumisega. Paraku need normid kehtivad ainult siis, kui neid täidetakse. Meie elus on hädavajalik, et iga ühiskonnaliige annaks aru oma tegudest ja käitumisviisidest ning seeläbi täidaks määratud eeskirju. Määratletud reeglite rikkumise korral peab iga inimene arvestama tema jaoks ebasoodsate tagajärgede saabumise võimalust- vahetu sunni kasutamist.

Vahetu sunni kasutamise põhimõte seisneb selles, et selle rakendamisega õigusrikkuja sunnitakse käituma mitte nii, kuidas tema antud hetkel soovib, vaid riigi ja ühiskonna huvides. Riik sunnib ühiskonnaliikmeid järgima keelde ja täitma kohustusi. Vaadates ajalugu ilmneb, et pikka aega tajuti õiglust ja vägivalda kui ühte ja sama. Õigluse eest oli

alati vaja seista. Isegi Justiitsial, kes on õigluse kuninganna, on ühes käes kaalud, mis kaaluvad õigust ja teises käes mõök, mis sümboliseerib jõudu, et kaitsta õiglust.

Rudolf von Jhering omal ajal rääkis, et mõök ilma kaaludeta on puhas vägivald ja kaalud ilma mõõgata- õiguse võimetus. (Riiklik.....20.07.2011)

1.2. Erivahendid, teenistusrelvad, enesekaitsevahendid

Võrreldes Politseiseadusega, ei erista uus PPVS abivahendeid ja erivahendeid. Kõik abivahendid on tõstetud erivahendite loetellu.

Politsei ja piirivalve seaduse § 27 annab loetelu politsei erivahenditest. Need on käeraud; jalaraud; sidumisvahendid; rahunõrk või –tool; teenistusloom; tehniline tõke; sõiduki sundpeatamise vahend; veekahur; pisarvoolust, suitsu-, heli-, valgus- või muud efekti või valuaistingut esilekutsuvad granaadid; eriotstarbeline lõhkamisseadeldis, mida ei kasutata inimese vastu; eriotstarbeline valgus- või heliseadeldis; eriotstarbeline värvimis- ja määrgistusvahend.

Kõik erivahendid on ettenähtud politseile, et vajadusel tõhusamalt ja efektiivsemalt rakendada vahetut sündi. Eelnimetatud loetelust on politseil igapäevases kasutamises ainult käeraud, mille kasutamist harjutatakse enesekaitsetreeningutes. Sõiduki sundpeatamisvahendite kasutamist harjutatakse äärmiselt vähe. Paljud patrull- ja liikluspolitseinikud võiksid täiendada oma teadmisi selle erivahendi kasutamises. Autori mäletamist mööda viimase kümne aasta jooksul, vähemalt Pärnu politseijaoskonnas vastavasisuliselt õppepäevi korraldatud ei ole. Politseijaoskonnadesse on küll eraldatud näiteks „siilid“, kuid pole isegi täpsemalt selgitatud, kuidas neid vajaduse tekkimise korral kasutada, sest siis peaks juba kiirelt tegutsema, mitte kasutusjuhendiga tutvuma hakkama. Veekahuri, erinevate granaatide ja teiste seadeldiste kasutamist harjutavad rohkem nn märulipolitsei ja vahest ka regionaalsed tugiüksused.

PPVS § 28 paragrahv annab ülevaate, mis relvad kuuluvad politsei teenistusrelvade hulka: tulirelv; gaasirelv; pneumorelv; külmrelv ja elektrišokirelv.

PPVS § 29 sätestab politsei enesekaitsevahendeid. Politsei enesekaitsevahendid on vahetu sunni kohaldamisel politseiametniku või teenistuslooma füüsilise ohutuse tagamiseks kasutatavad esemed. Nende loetelu ja enesekaitsevahenditele esitatavad nõuded on välja toodud siseministri määruses.

Esmane vahetu sunni rakendamise vahend ja enesekaitsevahend on politseiametnikul füüsiline jõud. Tihtipeale jääbki füüsiline jõud ainsaks vahetu sunni rakendamise vahendiks, sest kiiresti arenevas situatsioonis ei pruugi politseinik teisi vahetu sunni vahendeid kasutada. Erinevaid enesekaitsevõtteid ja taktikalisi harjutusi õpitakse enesekaitsetreeningutes.

Eriettevalmistuse treeningute ja arvestuste sooritamiseks koostatakse plaan, mille kooskõlastab prefektuuri personali koordineerija ja vajadusel PPA koolitus- ja arendustalitus. Plaanis nähakse ette relvade käsitlemise ja kasutamise oskust ning laskealast ettevalmistust. Selline treening toimub vähemalt kaks korda poolaastas. Samuti viiakse läbi enesekaitse ja vahetu sunni kasutamise ning turvataktika treeninguid, mis toimuvad vähemalt kord poolaastas.

Politsei ja piirivalveameti peadirektori poolt on eelmisel aastal kehtestatud politseiametnike enesekaitse miinimumnõuete hindamise juhend, mis on välja töötatud politseinike enesekaitse ja vahetu sunni kasutamise oskuste hindamiseks. Juhend sisaldab enesekaitse miinimumnõuete hindamise meetodikat. Enesekaitse miinimumnõuete arvestus hõlmab selliseid teemasid, nagu käeraudade kasutamine, turvakontroll teostamine, politseinuia kasutamine, rünnaku tõrjumine, gaasipihusti kasutamine ja kinnipidamise ning edasitoimetamise võtted. Arvestuse eesmärk on hinnata politseiametniku konkreetseid teadmisi ja oskusi politsei relvastuse ja vahetu sunni kasutamisel ning enesekaitsevõtete sooritamisel. Pööratakse tähelepanu korralduste andmise oskusele ja jõu kasutamise oskusele (proportsionaalsus). Arvestuse saamiseks peavad ettenäidatud tehnikad ja võtted olema kõikides teemades sooritatud positiivsele tulemusele.

Lasketesti sooritatakse sise- või välilasketiirus oma teenistusrelvaga. Lasketesti sooritamiseks antakse kaks katset. Selleks, et testi lugeda sooritatuks, peab laskja saama

vähemalt kahel katsel positiivse tulemuse. Kui mõlemad katsed jäävad ikkagi sooritamata, antakse politseiametnikul võimalus täiendavalt harjutada.

Lasketesti eesmärk on hinnata laskmise täpsust ja relva käsitlemisoskust. Politseiametnik peab teadma tulirelva käsitlemise ohutusnõudeid, täitma lasketesti õiges järjekorras ja pidama kinni etteantud ajalimiidist.

1.3. Vahetu sunni kasutamise lubatavus, vahetu sunni eest hoiatamine ja proportsionaalsus

Vahetu sund on üldjuhul kõige raskem haldussunni vorm, sest enamasti kaasneb sellega isikupuutumatus, kui ühe kõige väärtuslikuma põhiseadusliku hüve piiramine. Selle raskuse tõttu rakendatakse vahetut sundi ainult avalikku korda ähvardava ohu kõrvaldamise kohustuse sundtäitmiseks juhul, kui muude sunnivahenditega ei ole võimalik seda kohustust täita. Vahetu sunni rakendamine toimub enamasti kiireloomulises ohuolukorras ja seetõttu ei saa sunni rakendamise protsess olla sellisel määral formaliseeritud, nagu muude sunnivahendite põhjal (Laaring 2010).

Vahetu sunni rakendamise õigus on igal politseiametnikul ja on lubatud siis, kui ohu tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks kõikide teiste haldussunnivahendite (näiteks ettekirjutus, seaduslikku korralduse andmine) rakendamine ei ole võimalik. Enne vahetu sunni kasutamist on politseiametnik kohustatud hoiatama õiguserikkujat, et kavatseb seda kasutada tema vastu. Korrarikkujale peab olema antud mõistlik aeg, et aru saada ning loobuda jätkuvast korrarikkumisest ja alluda seaduslikele korraldustele. Hoiatamine peab olema selge ja arusaadav korrarikkujale. Siinkohal tekib küsimus, kuidas politseiametnik peab selgeks tegema oma korraldusi nendele, kes ei valda eesti keelt? Pärnu on suvepealinn ja lihtsalt kuurortlinn mere ääres, kus käivad puhkamas väga paljud välismaalased, kes ei pruugi teada meie riigikeelt. Sellistes olukordades peab ametnik, kui ta ei tunne teisi keeli, rõhutama korralduste andmistel oma kehakeelt.

On kindlaks tehtud, et vastuvõetava info mõjust moodustavad sõnad vaid umbes 7%, hääle kõrgus ja toon umbes 38% ning info edastaja käitumine ja väljanägemine umbes 55%. Seega üle poole soovitatavast mõjust on võimalik saavutada oma käitumise ja väljanägemisega, s.o. sõnadeta keelega (Pille 1994:19).

Vahetu sunni eest hoiatamine võib olla ka kirjalikus vormis. PPVS § 31 lg 2 ütleb seda, et kui hoiatus on tehtud kirjalikult, peab ikkagi politseiametnik kordama hoiatust ka suuliselt, enne vahetu sunni kohaldamist. PPVS § 31 lg 3 sätestab, et kui tegemist on suurema rahvahulga vastu vahetu sunni kohaldamisega, tuleb inimesi võimaluse korral eelnevalt hoiatada. Ka sel juhul tuleb anda mõistlik aeg selleks, et soovijatel oleks piisavalt aega, et vabatahtlikult täita politsei poolt antud korraldust. Rahvahulga vastu vahetut sundi kohaldades ei pea isikuid hoiatama nende suhtes tehnilise tõkke kasutamisel.

Politsei ja piirivalve seadus § 30 lg 3 ja § 31 lg 4 võimaldab muude haldussunnivahenditega võrreldes oluliselt lihtsustatud menetluse kõrval lihtsamat sunnimenetlust, kus ohuolukorra tõsidusele ja kiireloomulisusele vastavalt saab ära jätta ka põhiakti andmise ja hoiatamise.

Väga oluline on rakendatava sunnivahendi meetme proportsionaalsus. Iga sunnirakendaja peab hästi tajuma olukorda ning omama kiiret ja teravat kaalutusõiguse oskust. Alati sõltub kõik konkreetsest juhtumist ja ametnik peab käituma just vastavalt sellele situatsioonile. Näiteks esinevad olukorrad, kui õigusrikkuja ei saa täita ametniku seaduslikke korraldusi ainult sellepärast, et ta on tugevas joobes või lihtsalt ei taju olukorda ja ei suuda aru saada, mida temast tahetakse. Sellisel juhul peab korraldusveelur sellest aru saama ja selline olukord veel ei tähenda seda, et joobes inimesele lastakse nt gaasi näkku või kohaldatakse tema vastu erinevaid võtteid ja jookstakse lihtsalt maha. Siin tulebki mängu kaalutusõiguse oskus ja kohaldatava meetme proportsionaalsus. Kõige targem selles olukorras oleks lihtsalt isikut kahe vahele võtta ja toimetada politseisõidukisse või jaoskonda. Kaalutusõiguse- ja proportsionaalse meetme valiku oskus tuleb ametnikule staažiga.

Paratamatult võivad vahetu sunni kasutamisega tekkida korrarikkujal kehavigastused. Vastavalt PPVS § 32⁴ kui vahetu sunni kasutamise puhul tekitatakse isikule kehavigastusi, on politseiametnik kohustatud tagama temale esimesel võimalusel esmaabi andmise ja

vajadusel ka kiirabi kutsumise. Kusjuures kehavigastuste all mõeldakse traumaatilises seisundis tervisekahjustusi. Õigusrikkujal, kellele tekitati vahetu sunni rakendamisel kehavigastusi, on õigus keelduda arstiabist. Sellisel juhul oleks mõistlik politseinikul omakäeliselt fikseerida kirjalikult korrarikkuja vigastused. Märkmeid võib teha kasvõi oma patrullilehel.

2. VÕRDLUS VENE FÖDERAALSE POLITSEISEADUSE NING POLITSEI JA PIIRIVALVE SEADUSE VAHEL

Siinkohal võrdleb autor kodumaise politsei ja piirivalve seadust Venemaalt pärit Föderaalsete politseiseadusega. Miks on välja valitud just vene seaduseandlus? Eesti ja Venemaa asusid teadupärast peale Teist maailmasõda ühises õigusruumis. Nõukogude Liidu ajal kehtis kõikide liikmesriikide jaoks ühine seadusandlus, mis reguleeris tolelaegse miilitsa tööd. Eesti taasiseseisvumisel peeti väga oluliseks politsei tegevuse arendamist ja sidemed minevikuga (miilitsaga) lõigati läbi. Auroti arvates on huvitav võrrelda kuidas on arenenud politseiõigus kahes naaberriigis enam kui 20 aasta jooksul. Muudeti ju hiljuti Venemaal miilits politseiks. Üks kokkupuutepunkt on veel, sest nii Venemaalt pärit Föderaalne politseiseadus kui ka PPVS on suhteliselt värsked ja uuenduslikud.

Möödus juba üle aasta, kui vene miilits sai endale uue nimetuse-politsei. Kas uue nimetusega midagi muutub endise miilitsa käitumises ja põhimõtetes?

7. veebruaril 2011 hakkas Venemaal kehtima uus Föderaalne politseiseadus (<http://base.garant.ru/12182530/>). Seaduse viies peatükk on pühendatud vahetu sunni-, erivahendite- ja tulirelvade kasutamiseks. Peatükis on kokku seitse paragrahvi.

Politsei ja piirivalve seaduse neljanda peatüki esimene paragrahv selgitab pikemalt lahti, mis on vahetu sund, milles see väljendub, kelle vastu on võimalik seda kohaldada ja milliste vahenditega. Vene Föderaalsete politseiseaduses selline selgitus puudub.

Föderaalsete politseiseaduse § 18 tutvustab kellel ja millal on õigus kasutada vahetud sundi, erivahendeid ning tulirelvi. Relvade, erivahendite loetelu ja selle kasutamine on rangelt määratletud seaduses ning paika pandud Vene Föderatsiooni Valitsuse poolt. Keelatud on relvad, laskemoonad ja erivahendid, mis tekitavad ülemäära raskeid vigastusi, haavamisi ning on õigustamata riskiallikaks.

Iga politseiametnik on kohustatud läbima eriettevalmistust ning perioodilist kontrolli, mis tõendab tema professionaalset kõlblikkust. Eriettevalmistuse programmid on samuti reglementeeritud ning pandud paika föderaalsete organi täitevvõimu poolt sisejulgeoleku sfääris.

Kõik see jutt tundub olema väga loogiline ning paljud mõtted ühtivad ka meie politsei ja piirivalve seadusega.

PPVS-is aga puudub näiteks selline punkt, mis on olemas vene Föderaalsete politseiseaduses. Täpsemalt see, et politseiametnik, kes ei läbinud eriettevalmistust, mis tõendab tema professionaalset kõlblikkust, mis on seotud vahetu sunni, laskemoona ja tulirelvade kasutamisega, läbib teistsugust atesteerimist, mis annab temale õigust teenida teisel teenistuskohal.

Samas paragrahvis on väljatoodud ka see, et politseiametnik ei vastuta mittemingisuguse tekkinud kahju eest, mis on tekitatud kodanikule või asutusele kui see oli seotud vahetu sunni kasutamisega ja oli seaduspärane.

Föderaalsete politseiseaduse järgmine paragrahv on sarnane PPVS-i § 31, milles räägitakse hoiatamisest vahetu sunni eest. Venemaalgi on politseiametnik kohustatud, enne seda, kui kohaldab vahetut sundi, erivahendeid või tulirelva, esitlema ennast isikule, kelle vastu ta kavatses erimeetmeid kohaldada ja informeerima oma tegevustest tema suhtes. Nagu meilgi, peab vene politseinik andma isikule, kelle vastu ta kavatses kohaldada erimeetmeid, võimaluse korral mõistliku aja, et inimene loobub oma seadusevastastest tegevustest ning on nõus täitma seaduslikke korraldusi.

PPVS § 30 (3) ühtib täies mahus vene föderaalsete politseiseaduse § 19 (2)-ga. Nendes paragrahvides on juttu sellest, et politseiametnik ei pea teatud olukordadest ette hoiatama vahetu sunni kohaldamisest ilma eelneva kohustava haldusaktita. Mõlemas seaduses on ka kirjas, et kui vahetu sunni kohaldamisega tekitatakse isikule kehavigastus, on politsei kohustatud tagama isikule esimesel võimalusel esmaabi andmise ning vajaduse korral kiirabi kutsumise. (PPVS § 32⁴).

Föderaalsetes politseiseaduses on vahetu sunni kasutamise peatükis aga mõningad sellised punktid, mis puuduvad PPVS-is. Näiteks vene politseiametnik on kohustatud peale vahetu sunni-, erivahendite- või tulirelva kasutamist, mille tagajärjel on kodanikule tekitatud kehavigastusi, teatama juhtunust kannatanu lähedastele või sugulastele (Föderaalne politseiseadus § 15 lõige 5). Sama paragrahvi järgmistes punktides on kirjas, et politseiametnik on kohustatud peale vahetu sunni kohaldamist sellest ette kandma oma vahetu juhile ning koostama sellekohase raporti alljärgnevatel juhtudel: 1) kodanikule on tekitatud kehavigastusi; 2) materiaalse kahju tekkimise korral kodanikule või asutusele.

Mõlemas seaduses on väljatoodud erivahendite loetelu. Kui Eesti seaduses on neid 12 ja need on lühidalt ja arusaadavalt loetletud, siis vene politseiseaduses on neid kaks korda rohkem ja need on ka lahti kirjutatud, millal ja mis juhtumitel on lubatud neid kasutada. (Föderaalne politseiseadus § 21 lg 2 punktid 1-14). Osa erivahendeid, mis on loetletud eesti seaduses kattuvad erivahenditega, mis on loetletud vene seaduses. Mõningad vahendid, mis on erivahendid Föderaalsetes politseiseaduses, näiteks veekahur, elektrišokiseadeldis, on PPVS-is välja toodud eraldi paragrahvides. Meie riigis kuulub elektrišokirelv teenistusrelvade loetelusse, kuid Venemaal on see aga kõigest erivahend. Veekahuri mõiste on antud „veekahuri kasutamise korras” ning see on politsei eriotstarbeline sõiduk.

Eesti seaduses on veekahuri kasutamine paika pandud PPVS-is ning täpsemalt on sellest juttu veekahuri kasutamise korras, mille kehtestab siseminister oma määrusega. (PPVS § 32¹). Loa veekahuri kasutamiseks annab Eestis politseipeadirektor või tema poolt volitatud politseiametnik. Venemaal veekahuri kasutamise otstarbekust aga otsustab territoriaalse organi juht, kusjuures oma otsusest peab ta teavitama 24 tunni jooksul ka prokuratuuri.

Föderaalsete politseiseaduse viiendas peatükis on eraldatud terve paragrahv, kus on lahti kirjutatud keelud ja piirangud, mis on seotud erivahendite kasutamisega (Föderaalne politseiseadus § 22). Selline loetelu politsei ja piirivalve seaduses puudub.

On keelatud kasutada erivahendeid ilmsete rasedustunnustega naisterahvaste vastu, välja arvatud juhtumitel, kui eelnimetatud osutavad relvastatud vastupanu, samuti grupilise rünnaku või teiste rünnakute puhul, mis on suunatud kõrvaliste kodanikke või politseiametnikke tervise või elu vastu. Erivahendite kasutamine on keelatud ka

ebaseaduslikke kogunemiste, miitingute, piketeerimiste korral, kui need ei riku avalikku korda, ei sega transpordi- ja asutuste tööd.

PPVS § 32³ räägib tulirelva kasutamisest. Selles paragrahvis on kõigest kolm punkti, kuigi nendesse punktidesse võib mahutada väga palju erinevaid situatsioone ja olukordi. Vaadates vene Föderaalset politseiseadust näeme, et § 23-es on punkte kolm korda rohkem ning relva kasutamise normid on suhteliselt konkretiseeritud. Nagu meilgi on tulirelva kasutamine lubatud vaid juhtudel, kui on vahetu oht kõrvalisele isikule või oht politseiametniku elu või tervisele. Mõlemas seaduses on kirjas, et relva võib kasutada kahtlustatava, süüdistatava või süüdimõistetud kinnipidamisel; tema põgenemise takistamiseks kui temalt võib seaduse alusel võtta vabaduse või temalt on seaduse alusel võetud vabadus seoses esimese astme vägivaldse kuriteo toimepanemisega. Järgmised punktid annavad loa relva kasutamiseks juhtumitel, kus tõkestatakse kõrvaliste isikute poolt relvade, sõidukite, eri- ja sõjatehnika omastamist, mis on politsei kuuluvuses. Relva kasutamine on lubatud ka pantvangide vabastamiseks.

Föderaalse politseiseaduse § 23 punkt 3 räägib tulirelva kasutamisest sõiduki sundpeatamiseks kui sõiduki juht keeldub täitma politseiametniku peatumiskorraldusi ning üritab põgeneda, millega seab ohtu teiste kõrvaliste inimeste tervist ja elu. PPVS-is konkreetselt sellist punkti ei ole, kuid tulirelva kasutamise paragrahvis võib seda tõlgendada kui kõrgendatud ohu kõrvaldamist, kui ohu tõrjumine muu vahetu sunni vahendiga ei ole võimalik.

Nii PPVS-is, kui ka Föderaalsetes politseiseaduses on tulirelva kasutamine lubatud looma suhtes ainult looma ründamisvõimetuks muutmiseks. Ainuke erinevus, et eesti seaduses on selles punkti kirjas ka selline lause, et ainult „juhul, kui seda eesmärki ei ole võimalik saavutada muu sunnivahendiga”. (PPVS § 32³ punkt 3). Vene seaduses sellest aga juttu ei ole.

Vene Föderaalne politseiseadus § 23 p 3 lg 4 annab loa tulirelva kasutamiseks hoiatuslasu, häire märguande või abi kutsumise korral. Lask peab olema sooritatud ülesse õhku või mujale ohutusse kohta.

Vene politseiametnikul on keelatud kasutada tulirelva lasu sooritamisel tabavuse eesmärgiga naisterahvaste; isikute, kellel väljenduvad ilmsed invaliidi tunnused; alaealiste suhtes, kui nende vanus on arusaadav või on teada politseiametnikule, välja arvatud juhtumitel, kui eelnimetatud osutavad relvastatud vastupanu, grupilise rünnaku või teiste rünnakute puhul, mis on suunatud kõrvaliste kodanikke või politseiametnikke tervise või elu vastu. (Föderaalne politseiseadus § 23 punkt 5).

Samuti on keelatud kasutada tulirelva rahvarohketes kohtades, kui relva kasutamise korral võivad kannatada saada kõrvalised isikud.

Elektrišokirelva võib vene Föderaalse seaduse järgi kasutada rünnaku tõrjumiseks, mis on suunatud politseiametniku või kõrvalise isiku vastu. Samuti võib seda kasutada kahtlustatava kinnipidamisel, kui viimane võib osutada relvastatud vastupanu.

Vene Föderaalsetes politseiseaduses on olemas paragrahv, mida ei ole meie PPVS-is. See on § 20 "füüsilise jõu kasutamise lubatavus", mis selgitab, et füüsilist jõudu, kaasaratud võitluskunsti võtteid, võib kasutada juhtudel, kui mittejõulised abinõud on antud situatsioonis võimatud.

Võrreldes vene päritolu ja suhteliselt värsket seadust, mis kehtib Venemaal napilt üle aasta ja meie politsei ja piirivalve seadust, mis on samuti suhteliselt värske, võib paljudes kohtades tõmmata paralleele. Päril paljud punktid ühtivad täies mahus- nt politseiametniku tegevus enne vahetu sunni kohaldamist. Politseinik peab osutama esmaabi ning ka vajaduse korral kutsuma kiirabi isikule, kes sai kehavigastusi.

Relva kasutamise nõuded on samuti väga sarnased.

Vaatamata sellele, et mõlemas seaduses on väga palju punkte, mis ühtemoodi tõlgendatavad, lubavad või piiravad vahetu sunni kasutamist, on ka mõningad erinevused.

Näiteks võib tuua seda, et vene Föderaalsetes politseiseaduses on politseiametnikul keelatud kasutada erivahendeid ilmsete rasedustunnustega naisterahvaste vastu. Välja arvatud juhtumitel, kui eelnimetatud osutavad relvastatud vastupanu, grupilise rünnaku või teiste rünnakute puhul, mis on suunatud kõrvaliste kodanikke või politseiametnikke tervise või elu vastu. PPVS-is aga selline punkt puudub.

Erinevalt on seadustes tõlgendatud elektišokirelva mõiste. Kui vene seadusandja näeb seda kui erivahendit, siis PPVS § 28 järgi on see teenistusrelvade loetelus.

Erinevalt Eesist on vene Föderaalse politseiseaduse järgi veekahuri kasutamisest vajalik teavitada prokurõri.

Leidub veel mõningaid erinevusi, kuid sarnasusi on olulisemalt rohkem. Föderaalsetes politseiseaduses on mõisted, nõuded, keelud ja õigused palju laiemalt lahti kirjutatud kui PPVS-is. Eesti seadus on palju lakoonilisem, seega peab politseinik hoolega kaaluma, kas tema poolt valitud meetmed on õiged ja proportsionaalsed.

3. JUHTUMITE UURING JA KÜSITLUS

Juhtumite uuringute eesmärgiks on anda ülevaade, kui tihti ja kuidas kasutatakse vahetusundi Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonna ametnike poolt. Kas vahetu sunni kasutamine on seaduspärane ja õigustatud? Kas õiguserikkujad, kelle vastu kasutati sunni kaebavad juhtumite peale ja mis on kaebuste sisu? Saame ülevaate, kas kõiki kaebusi uuritakse ja milliseid on sisekontrollibüroo poolt tehtud otsused kaebustele.

3.1. Statistika

Statistiliselt võtame vaatluse alla vahetu sunni kasutamise politseiametnike poolt kolme ja poole aasta lõikes – aastad 2008 kuni 2010 ja 2011 aasta esimese poole.

Tabel 1. Kaebuste arv politseiametnike vastu 2008-2011a

AASTA	2008	2009	2010	2011 (6 kuud)
Kaebusi kokku	17	15	12	4
Saadetud vastuseid ilma distsiplinaarmenetlust alustamata	5	10	8	3
Alustatud distsiplinaarmenetlusi	1	2	3	1
Alustatud kriminaalasju	3	3	1	0
Lõpetatud kriminaalasju	2	3	1	0
Kriminaalasja alustamata jätmise	8	0	0	0
Saadetud prokuratuuri	1	0	0	0

Vaadates eelpool väljatoodud tabelit saab järeldada, et nii kaebuste arv, kui ka politseiametnike vastu alustatud kriminaalasjade arv on aastatega langenud, mida aga ei saa öelda alustatud distsiplinaarjuurdluste juhtumite kohta. Viimase keskmine number kerkib aeglaselt ülesse. Selgelt on näha, et suurema hulga kaebuste peale on saadetud kaebajale kirjalik vastus ilma distsiplinaarmenetlust alustamata.

Kokkuvõttes võib öelda, et alustatud kriminaalmenetlusi ei ole palju ja seda juhtub mitte rohkem kui 3 korda aastas. Kuigi ka see number paneb mõtlema ja sunnib tõhustama politseiametnikke professionaalsust. Prokuratuuri saadeti 3,5 aasta jooksul saadetud 1 kriminaalasi. See number on suhteliselt positiivne tulemus, kui arvestada, et käesolev analüüs puudutab tervet Pärnu politseijaoskonda. Politseinikud on kõigest inimesed ja ka nemad eksivad.

3.2. Esimese juhtumi ülevaade ja analüüs

A. Orgussaar 2010 a kaebuses: „Istusin Pubis oma sõbraga, kui tuli politsei sisse. Järgnes korraldus käed–jalad seinale toetada. Vaevalt olin seda teinud, kui politseiametnik Andrus A. lõi mind oma roomiksaapaga vastu parema jalaääre eesmist poolt, millega tekitas mulle tugevat füüsilist valu. Seejärel hakkas ametnik Andrus mu käsi raudu panema. Edasi toimetati mind kainestusmajja, kus minult eemaldati kõik isiklikud esemed ja selgitati joobeaste, milleks oli 0,7 mg/l. Seejärel paigutati mind kambrisse. Kambrisse toimetas mind ametnik Andrus A, kes asetas mind käeraudadega kahe voodi vahele kinni. Selline asetus võimaldas mul ainult maha istuda, mis oli minu jaoks väga vastumeelne ja alandav, arvestades kambri ebahügieenilist seisukorda ning tekitas minus tunde, et ametnik soovib mind tahtlikult alavääristada. Käeraudad surus politseinik viimasesse astmesse, mis soonisid randmetele vigastused (viimased on arsti poolt fikseeritud).“

Orgussaare kaebuse peale oli algatatud distsiplinaarjuurdlus. Juurdluse käigus võeti seletused politseiametnikelt, kes olid seotud antud juhtumiga, millest nähtus, et sel päeval said nad väljakutse Pärnu linnas Rüütli tn X-Pubi juurde, kus üks meesterahvas sai teise meesterahva käest peksta ning lööja istub X-Pubis. Politseinikele oli antud ka lööja

isikukirjeldus. Pubi juures vesteldi esmalt kannatanuga, kellel kohale jõudmise hetkel lööja vastu pretensioone ei olnud.

Sisenedes pubisse, nägid politseiametnikud vägivallatsetjat, kelle nad tundsid kohe ära, kuna olid teenistusalaselt temaga varem kokku puutunud. A. Orgussaar oli ilmsete joobe tunnustega. Politseinikud palusid teda asjaolude väljaselgitamiseks nendega kaasa tulla. Korraldust A. Orgussaar eiras ja hakkas ebatsensuursete sõnadega baaris karjuma. Valjuhäälselt väljendas ta, et soovib viina edasi juua ja et politseinikud võiksid ära minna ja teda mitte segada. Tõepoolest oli temale koheselt antud seaduslik korraldus käed turvakontrolliks seinale panna ja seejärel politseinikega kassa tulla. Orgussaar vaidles igale korraldusele vastu ja turvakontrolli käigus osutas tugevat füüsilist vastupanu, kuid tema käed väänati selja taha ja saadi käeraud kinni panna. Konvoeerimise ajal kõigepealt politseisõidukisse ning hiljem ka politseijaoskonda, rikkuja ei täitnud korraldusi, hakkas mitmekordselt vastu, solvas ja ähvardas korralduseid.

Kui patrullekipaaz koos kaklejaga politseijaoskonna kainestusmajja jõudis, lõi A. oma otsaesisega ennast vastu letti ja ütles, et näed, nüüd te lõite mind vastu nägu. Politseiametnikud palusid teda puhuda alkomeetrisse joobe astme tuvastamiseks ja see näitas 0,86 mg/l. Kambrisse paigutamisel lõi Orgussaar peaga vastu koridori seina kolm korda ja ütles uuesti, et näed, jälle te lõite mind vastu nägemist. Kuna tema käitumine oli agressiivne, siis otsustati panna ta kahe voodi vahele käeraudadega kinni.

Kas politseiametnikud käitusid seaduspäraselt ja kas A. Orgussaare kaebus on põhjendatud?

Politseipatrull sai teate kakluse kohta. Neile anti ka vägivallatsetja isikukirjeldus. Politseinikud vestlesid kannatanuga, kes osutas A. Orgussaare peale, kui lööjale. Tegemist oli isikuga, kes oli politseinikele tööalaselst tuttav. Asjaolude väljaselgitamiseks paluti tal väljuda pubist. Isik keeldus, avaldas soovi tarvitada alkoholi edasi, räuskas avalikus kohas ja solvas ametnikke.

Politsei ja piirivalve seaduse § 7²⁹ annab politseiametnikule õigust toimetada täisealise joobeseisundis isiku kainenema arestimajja, kui see on vältimatu isikust endale või teisele isikule lähtuva vahetu ohu tõrjumiseks.

Kaalutusõiguse rakendamisel arvestati asjaoludega, et isik ei olnud rahulik ja häiris teisi isikuid oma käitumisega, mida võib pidada ühiskondlikku moraalitunnet solvavaks. A. Orgussaar karjus ja räuskas avalikus kohas ebatsensuursete väljenditega ning vastupidiselt korraldustele väljendas Orgussaar oma soovi alkohoolseid jooke edasi manustada ja oli agressiivne.

Politseipatrull võtab otsuse vastu teostada turvakontroll ning toimetada agressiivne isik jaoskonda. Politsei ja piirivalve seadus § 7³⁴ annab politseile õigust kontrollida isikut või tema riietust vaatlemise ja kompimise teel, et isiku valduses ei oleks esemeid või aineid, millega ta võib ohustada ennast või teisi isikuid sisenemisel avaliku võimu organi ehitise või territooriumile, kui isikult võib seaduse alusel võtta vabaduse, kui tekib vajadus toimetada isik politseiasutusse.

A. Orgussaar eiras korraldusi ja turvakontrolli käigus osutas tugevat füüsilist vastupanu. Politseiametnikud kohaldasid vahetut sundi ning väänasid jõuga korrarikkuja käed selja taha ja panid käeraud peale. Vahetu sundi kohaldati sellepärast, et isik muutus agressiivseks, osutas vastupanu ning korrarikumise kõrvaldamiseks antud kohustuse täitmise tagamine ei olnud muul viisil võimalik, kuna A. eiras kõik temale antud seaduslikke korraldusi.

Politsei ja piirivalve seadus § 31 kohustab politseiametnikke enne vahetu sunni kohaldamist hoiatama isikut, kelle suhtes ta kavatseb vahetut sundi kohaldada. Sama paragrahvi lg 4 annab õiguse loobuda hoiatamisest, kui hoiatamine ei ole juhtumi asjaoludes tulenevalt võimalik. PPVS § 32 annab politseile õigust kasutada käeraudu, kui on alus arvata, et isik võib osutada politseiametnikule füüsilist vastupanu.

Kainenema toimetamine oli samuti põhjendatud. Oli olemas suur tõenäosus, et A. Orgussaar on ohtlik teistele avalikus kohas viibivatel isikutele. Seda võis eeldada sellest, et

joobes isik on agressiivne ja on varem olnud vägivaldne teiste isikute suhtes, mida ka A. Orgussaar oli.

Kui politseiametnikul on põhjust eeldada, et joobes isik on toime pannud süüteo ning isik muutub agressiivseks tema kinnipidamisel, siis ei saa sellest järeldada, et tegemist on joobest tuleneva agressiivsusega ning isik võib olla ohtlik. Isiku kainenema toimetamine on vaid siis õiguspärane, kui on võimalik põhjendada, et isik on agressiivne, tema agressiivsus on põhjustatud joobeseisundist ning seetõttu võib ta kujutada ohtu teistele isikutele. Politsei ja muu avaliku võimu esindaja suhtes agressiivsuse korral, kui avalduvad süüteo koosseisule omased asjaolud, on võimalik alustada süüteomenetlust esimese menetlustoiminguga, milleks võibki olla isiku kinnipidamine ning mille õiguslikuks aluseks on süüteomenetluse seadustiku regulatsioon. Sellisteks süüteo koosseisudeks võivad olla KarS § 274; 275 ja 276 (vägivald võimuesindaja suhtes; võimuesindaja laimamine ja solvamine; võimuesindaja seadusliku korralduse eiramine) ning agressiivsus peab väljenduma teos kirjeldatud tegevusele. Isiku kinnipidamine väärteomenetlust alustamata ei ole õiguspärane (RK halduskollegiumi lahend 3-1-1-25-08). Peale A. Orgussaare kainenemisele paigutamist esitas politseiametnik Andrus A. avaldus Orgussaare vastu KarS § 275 (võimuesindaja laimamine ja solvamine).

Jõudes Pärnu politseijaoskonda kainestusmaja ruumidesse tuvastati A. Orgussaarel alkoholijoove. Tema ühes liitris väljahingatavas õhus oli 0,86 mg/l.

Asjaolud, kui A. Orgussaar, viibides kainestusmajas, mitmekordselt vigastas ennast, lüües ennast oma otsaesisega vastuletti ning mitmekordselt peaga vastu seinale on fikseeritud videosalvestusega. Politsei ja piirivalve seadus § 32 lg 1 p 3 annab õiguse kasutada käeraudu isiku suhtes, kui on alus arvata, et isik võib ennast vigastada. Sellepärast, kui A. oli toimetatud kainestusmaja kambrisse, oli ta pandud võimalikult ebamugavasse asendisse, kahe voodi vahele käeraudadega kinni. Selline asend ning kinnised käed välistasid tema enda edaspidist vigastamist.

Distsiplinaarjuurdlus viidi läbi ja politseike tegevuses süüd ei tuvastatud. Korraldused käitusid õigesti ja seaduspäraselt ning A. Orgussaare kaebust ei rahuldatud.

3.3. Teise juhtumi ülevaade ja analüüs

M. Kobõlinski 2010 a avalduses: `` Olin juba lahti riietunud ja magama läinud, kui kuulsin uksekella ja korteriomaniik ilmselt avas ukse. Läksin ka vaatama, milles asi. Nägin, et korterisse tuli 3-4 politseivormis isiku. Mina ütlesin vene keeles, et milleks neid üldse sisse lasti. Ühele politseinikule see vist ei meeldinud. Ta tuli minu juurde ja ilma hoiatamata käsutas mind näoga kohe seinaga poole, tõmbas mu käed selja taha ja pani käeraud peale. Ma küll sõnaliselt protestisin ja küsisin, et mis see nüüd on, aga ta jätkas igati nii sõnadega kui teoga minu solvamist. Siis küsis mu andmeid – ütlesin oma nime ja ka seda, et mu dokumendid on hotellis. Kohe võttis ta mul randmest kinni ja tõstis ning vedas mu korterist pesuväel välja, kuigi ütlesin, et laske mul riidesse panna. Ta avas politseiauto tagaluugi ja lükkas mind paljalt sinna sisse. Mind toodi kainestusmajja. Kusjuures ma ei olnud purjus, minu joovet seal korteris üldse ei kontrollitudki, ma ei rikkunud korda ega teinud midagi, mis oleks olnud kellelegi ohtlik. Kainestusmaja letti juures ta lõi mind lõuaga vastu letti. Mul lasti puhuda alkomeetrisse ja joove oli väga väike. Vaatamata sellele viis see politseinik mind paljalt ühte kambrisse ja pani käeraudadega voodi külge. Ma jäingi sinna pesuväel. Mõne tunni pärast mul võeti käeraud maha ja toodi riideid. Ma sain nüüd ennast riidesse panna. Palusin luba helistamiseks, mida mul ei lubatud teha. Hommikul oli kainestusmajjas tööl teine vahetus, minuga käituti väga normaalselt. See uus korrapidaja veel imestas, et miks mind üldse kainestusmajja pandi selliste väheste promillidega... Pean enda kainestusmajja toimetamist alusetuks ja ebaseaduslikuks ``.

Järgmisel päeval esitas Kobõlinski kaebuse Lääne Ringkonnaprokuratuurile. Kaebuses kirjeldatud asjaolude kontrolliks viidi läbi prefekti käskkirjaga algatatud distsiplinaarmenetluse.

2010 a alguses, hilja öösel, sai politseipatrull koosseisus Kristiina H. (kes oli ka selle vahetuse välijuht) ja Kadri V. väljakutse ühe korterelamu korterisse. Korteriis mängis valjusti muusika ja sellega oli häiritud teiste majaelanikke öörahu. Antud aadress on patrullpolitseinikele tuttav ja samalaadsed rikkumised toimuvat seal pidevalt.

Kuuldes väljakutset, sõitis Kristiinale ja Kadrile appi veel üks patrullekipaaz koosseisus Andrus A. ja Arno T., kuna nemad on ka eelnevalt käinud sellel aadressil ja seal korteris on tihtipeale palju joores inimesi.

Jõudes samaaegselt antud aadressile kuulsid politseinikud trepikojas, korteri ukse taga valju muusikat ja valjuhäälselt rääkimist. Koputati uksele, mis koputuse peale ka avati ja ametnikud lubati korterisse. Korteris viibis kolm inimest- korteri perenaine Ly, tema meestuttav M. Kobõlinski ja sõbranna. Ly pani koheselt muusika vaiksemaks ja temale selgitati, et nad häirivad teiste majaanike õörahu.

Põrandal istus Kobõlinski, kes küsis vene keeles ärritunud kõva häälega ja kätega vehkides, et miks see politsei siin on ja sõimas korteri perenaist, kes ukse avas. Noormehe käitumine oli agressiivne. Politseinikud Andrus ja Arno andsid M-le korralduse avaliku korra rikkumise lõpetada, rääkida vaiksemalt ja rahuneda, et mitte häirida majaanike rahu. Noormees maha ei rahunenud ja jätkas karjumist. Seejärel küsiti noormehelt dokumente. Tema vastas, et need on hotellis ja et tema nimi on M., tema on lätlane ja elab Leedus. Kuna kohapeal ei olnud võimalik tuvastada meesterahva isikut, siis selleks, et läbi viia järgnevaid menetlustoiminguid, otsustasid A. ja T. toimetada ta politseijaoskonda. Noormehel paluti riided selga panna, mida isik aga ei teinud vaid jätkas agressiivset käitumist. Noormehel pandi käed raudu ja toimetati politseibussi.

M. Kobõlinski toimetati kainestusmajja aluspükste väel. Kristiina H. leidis korterist noormehe riided ning neid võeti kainestusmajja kaasa, kus anti neid hiljem Kobõlinskile kätte. Noormees käitus väljakutsuvalt ning ropendas. Kambrisse paigutamisel M. rabeles, mistõttu tuli kasutada tema suhtes jõudu. Ähvardas ennast vigastada ja süüdistada vigastuste tekitamises politseiametnikke. Tulenevalt M. Kobõlinski käitumisest pandi ta käerauaga voodi külge, kuni täieliku rahunemiseni.

Kas politseiametnikud käitusid õigesti ja nendel oli alus kasutada M. Kobõlinski suhtes füüsilist jõudu ja toimetada teda kainenemisele?

Joobeseisundi kontrollimine võib toimuda politsei ja piirivalve seaduse § 7²³ nimetatud isikute suhtes. Kuivõrd M. Kobõlinski puhul ei olnud joobeseisund koosseisuliseks tunnuseks ning materjalidest ei nähtu, et ta oleks olnud ohtlik endale või teistele, ei olnud tema puhul joobe tuvastamine õigustatud. Kainenemisele toimetamine toimub vastavalt PPVS § 7²⁹ lg 1, mille kohaselt võib isiku toimetada kainenema, kui see on vältimatu isikust endast või teistele lähtuva vahetu ohu tõrjumiseks. Sellised asjaolud puudusid.

Politsei ja piirivalve seaduse § 32 kohaselt võib isiku suhtes kasutada käeraudu, kui temalt on võetud seaduse alusel vabadus või on oht tema elule või on alust karta, et isik võib põgeneda, kuid antud juhul ei ole nimetatud asjaolusid tuvastatud.

Distsiplinaarmenetlusega on kindlaks tehtud, et Kristiina H., Kadri V., Andrus A. ja Arno T. ei täitnud oma teenistuskohustusi nõuetekohaselt. Väljakutse lahendamise käigus politseinikud eirasid politsei- ja piirivalve seaduse § 7¹⁶ (küsitlemine ja dokumentide nõudmine), § 7¹⁸ (isikusamasuse tuvastamine), § 7²³ (isiku joobeseisundi kontrollimine ja tuvastamine), § 7²⁹ lg 1 (joobeseisundis isiku kainenema toimetamine) ja § 32 (käeraudade kasutamine) sätteid.

Antud juhtumis määrati distsiplinaarkaristuse välijuht Kristiina H-le.

3.4. Küsitlus

Töö autor viis läbi küsitluse, et saada vastuseid vahetu sunni kasutamisest reaalsetelt töötajatel, kes iga päev tegelevad välitööga. Need ametnikud puutuvad kõige tihedamini kokku olukordadega, kus on vaja tegutseda kiiresti ning mõtlemiseks on aega minimaalselt või tihtipeale pole üldse.

Küsitluses võttis osa 45 Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo liiklusjärelvalvetalituse-, Pärnu politseijaoskonna patrullteenistuse-, Pärnu- ning Sindi konstaablijaoskonna politseiametnikku. Küsitluse valimis olid ainult korrakaitsepolitsei valdkonnas töötavad

ametnikud- liiklus- ja patrullpolitseinikud, noorsoo- ja piirkonnapolitseinikud, piirivalvurid ning osakonna-, talituse juhid.

Uurimuse eesmärgiks on välja selgitada, kas ametnikud on kursis, mis uuendused on sisse toodud politsei ja piirivalve seadusesse, eelkõige osas, mis puudutab vahetu sunni kasutamist. Kas vahetut sundi kasutatakse asjatundlikult ja seadusepäraselt ning mille vastu eksitakse sunni rakendamisel.

Küsimustikus on kokku 15 küsimust (lisa 1), milles autor saab vastuse oma lõputöös püstitatud uurimusküsimustele. Saame teada, kas ametnikud teavad, mis uuendused on sisse toodud politsei ja piirivalve seadusesse osas, mis puudutab vahetu sunni rakendamist. Uurimusest jõuab autor ka järeldustele, kas ametnikud on rahul Pärnu politseijaoskonnas juba läbi viidud koolituste tasemega ning nendelt saadud teadmistega.

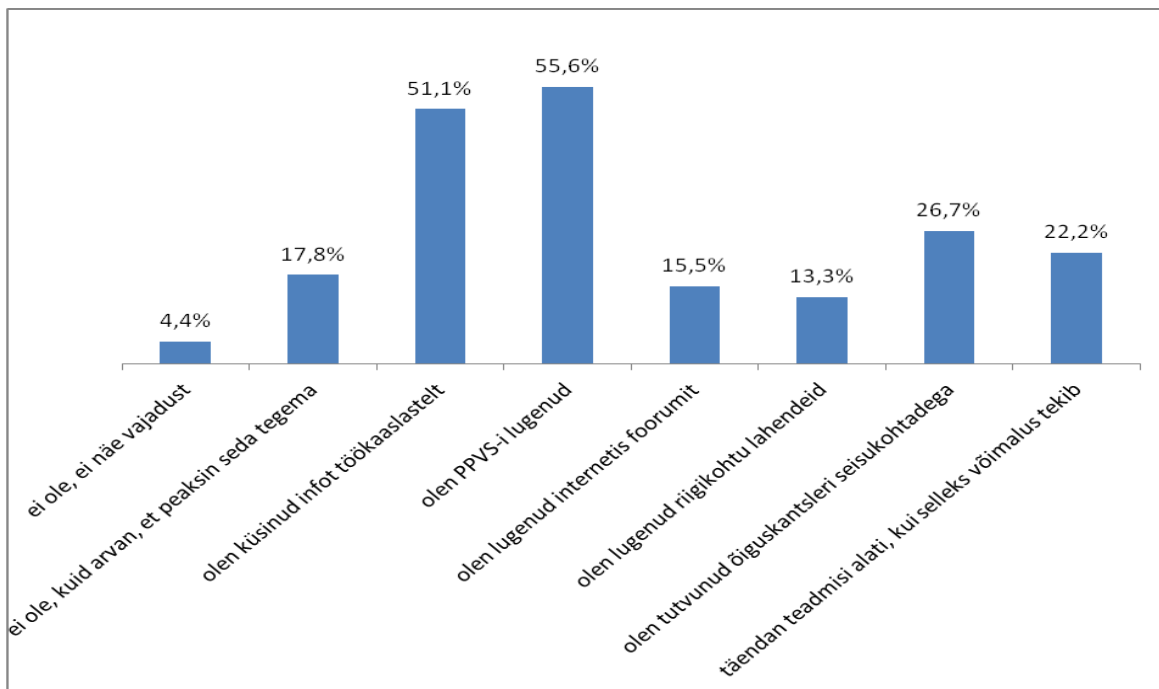
3.5. Küsitluse analüüs

Küsitlusele vastanud 45-st Pärnu politseijaoskonna ametnikust on 73% küsitletutest meesterahvad ja 27% naisterahvad. Nendest on 22,2% ametnikest politseitööstaažiga kuni 5 aastat; 31,1% ametnikest staažiga 5 kuni 10 aastat; 20% ametnikest 10 kuni 15 aastase tööstaažiga ja 26,7% politseinikest, kes töötavad süsteemis rohkem kui 15 aastat.

Vastajatest 53,3% politseinikest töötavad patrullteenistuses; 17% liikluspolitseinikuna; sama palju piirkonna- ja noorsopolitseinikuna; 4,4% töötajatest, kes teenivad piirivalve suunas ning 3 jaoskonna juhti, mis moodusatavad vastajate arvust 6,7%.

60% vastanutest on osalenud politsei ja piirivalve seaduse koolitusel ning 40% mitte.

Koolituse saanud 53,3% politseinikest arvasid, et koolitus oli kasulik ning nemad said vajalikke teadmisi, kuid 8,9% ametnikest tunnistasid, et koolitusest uusi teadmisi ei saanud.

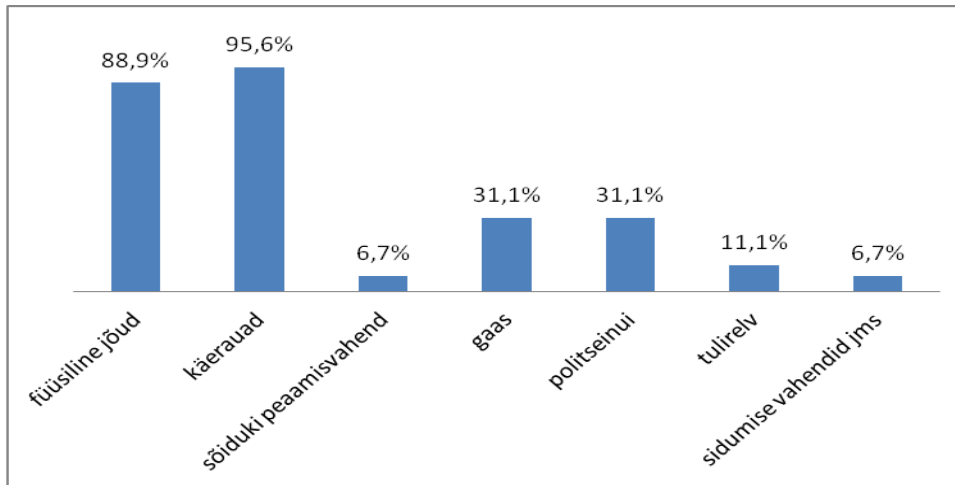

Joonis 1. Iseseisvalt oma teadmisi politsei ja piirivalve seadusest täiendanud ametnike arv.

Joonisest 1 ilmneb, et üle poolte vastanutest olid iseseisvalt lugend PPVS-i. Leidus ka 15,5% politseinike, kes olid lugenud vahetust sunnist interneti foorumitest ja 13,3% ametnike, kes lugesid riigikohtu lahendeid. 26,7% politseinikest on tutvunud õiguskantsleri seisukohtadega ja 51,1% ametnikest on küsinud informatsiooni töökaaslastelt. 22,2% politseinike täiendavad oma teadmisi alati, kui selleks tekib võimalus. Leidus ka 17,8% vastanuid, kes ei ole oma teadmisi iseseisvalt täiendanud, kuid nad arvavad, et seda peab ikkagi tegema ning 4,4% ametnike ei ole kunagi tutvunud PPVS-iga ning ei näe selleks ka vajadust.

Küsimusele, kas politseiametnikud on pidanud seoses tööülesannete täitmisega kasutama vahetut sundi vastas 62,2% ametnikest, et vajadusel on seda rakendanud. 26,7% politseinike kasutasid vahetut sundi siis, kui muud lahendust ei olnud. 4,4% vastajatest rakendasid sundi ainult keerulistes olukordades, kuna nemad ei tunne ennast antud valdkonnas kindlalt ja 6,7% vastajatest ei ole seda kunagi kasutanud.

Kui tihti tuleb töös ette olukordi, et peab kasutama vahetut sunni? 44,4% ametnikest arvasid, et selliseid situatsioone juhtub väga harva. Vahetevahel juhtub selliseid olukordi 37,8% ametnikel. 11,1% politseinikest vastasid, et töös tuleb selliseid olukordi ette tihti ja 6,7% ametnikel väga tihti.

Joonis 2. Politseitöös kasutatavad vahetu sunni vahendid.

Joonis 2 annab ülevaate, milliseid vahetu sunni vahendeid kasutavad ametnikud politseitöös. Enamvähem võrdne politseiametnike arv kasutab füüsilist jõudu ning käeraudu- vastavalt 88,9% ja 95,6%. Gaasi on kasutanud 31,1% ametnikest. Sama palju vastanutest on kasutanud ka politseinuia. Võrdne arv politseiametnikke on kasutanud sõiduki peatamisvahendid ja sidumisvahendid. 45 ametnikust 11,1% on kasutanud tulirelva.

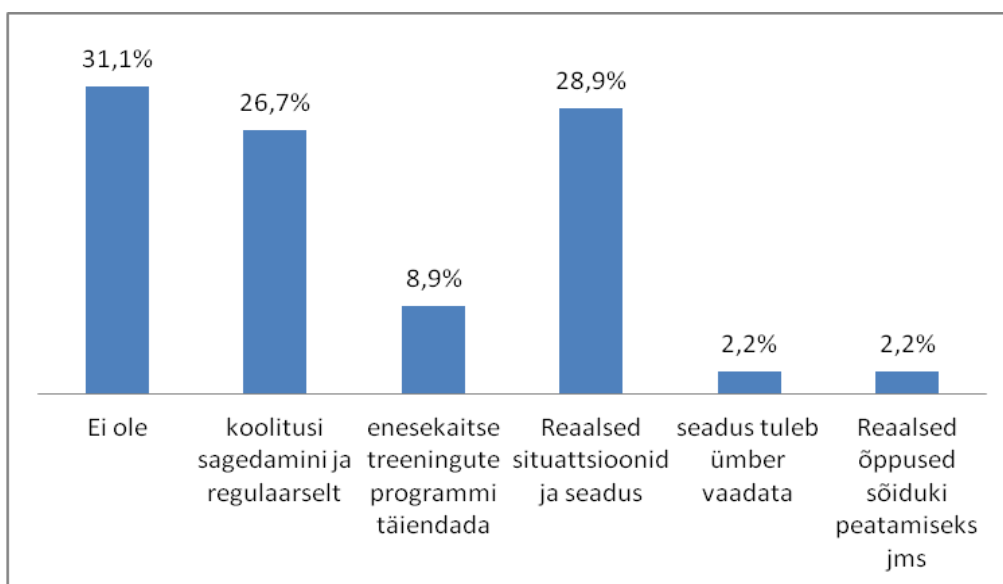
Üle poole (60%) küsitletavatest teavad, mida tähendab proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kohaldamine. 37,8% ametnikest pole päris kindlad ja ainult 2,2% ei teadnud selle täpset tähendust.

Vahetu sunni õigeks kasutamiseks ja oma teadmiste täiendamiseks on 75,6% politseinikest arutanud antud teemat oma töökaaslastega. 53,3% ametnikest on lugenud distsiplinaarjuurdluste kokkuvõtteid ja 22,2% tutvusid õiguskantsleri seisukohtadega. Internetis on foorumeid lugenud 6,7% ja 13,3% politseiametnikest ei ole kuidagi oma teadmisi iseseisvalt täiendanud.

Küsimuse peale, kas küsitletud ametnike töökohtades on viidud läbi koolitusi, mille teemaks on vahetu sunni kasutamine, pole üle poolte (55,5%) kuulnudki, et selliseid koolitusi toimuks. 44,4% vastajatest on ikkagi sellistel koolitustel osalenud.

Suurem osa ametnikest, kes võtsid osa läbiviidud koolitustes (neid on 68,9%) ei oska öelda, kas nad on rahul läbiviidud koolituste tasemega. 11,1% vastajatest ei ole rahul, kuna seal räägitakse alati ühte ja sama ning sama arv ametnike on vastupidi rahul, kuna nende arust koolitustel saab alati teada midagi uut.

Peaaegu kõik politseinikud (88,9%) arvavad, et vahetu sunni kasutamise koolitusi võiks prefektuurides läbi viia tihedamini ning kõigest 11,1% arvavad vastupidist.

Joonis 3. Ettepanekud vahetu sunni tulemuslikuks ja õiguspäraseks rakendamiseks.

Küsitluse lõpus tegid politseiametnikud omapoolseid ettepanekuid, mida tuleks teha, et politseinikel oleks paremal tasemel oskused ja teadmised vahetu sunni tulemuslikuks ja õiguspäraseks rakendamiseks. Üks ametnik arvas, et seadust tuleb ümber vaadata, teine vastaja soovis reaalseid õppusi sõiduki peatamiseks. 28,9% vastanutest sooviksid läbi mängida reaalseid situatsiooninäiteid vahetu sunni rakendamise osas igapäeva töös. Peaaegu sama arv (26,7%) vastanutest ütles, et koolitusi peaks läbi viima sagedamini ja

regulaarselt. 8,9% politseinikest soovisid, et täiendataks enesekaitse treeningute programmi. 31,11% ametnikest mingeid omapoolseid ettepanekuid ei esitanud.

3.6. Analüüsi tulemus

Autori lõputöö uurimisküsimuste eesmärgi täitmiseks, küsitles autor 45-e kolleegi, kas nad on teadlikud, mis uuendused on sisse toodud politsei ja piirivalve seadusesse vahetu sunni rakendamise osas, uurides kas nad teavad, mida tähendab proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kasutamine. 60% koguvastajate arvust kinnitavad, et nad teavad, mida tähendab proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kasutamine. Päriskindlad pole oma teadmistest 37,7% vastanutest ning üldse ei tea, kuidas proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kasutada ainult üks inimene vastanutest. Kui täpsustada vastajate seost staažiga, siis ilmneb, et kõige kindlamalt tunnevad seda valdkonda ametnikud, kellel on staaži 5-10 aastat ja teise gruppi moodustavad juba veel staažikamad (töötatud aastaid 15a ja enam). 37,7% ametnikke, kes ei ole selles valdkonnas oma teadmistes päris kindlad, jagunevad kõik ühtlaselt erinevatesse staažikategooriatesse. Pole meeleskindlust ka värskemalt koolist tulnud ametnikel (vt tabel nr 2).

Tabel 2. Kas tead, mida tähendab proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kasutamine? Tabelis võrreldakse küsitluse vastuseid ametnike tööstaažiga.

	kuni 5a	5-10a	10-15a	15 ja enam aastat	KOKKU	%
Jah	6	9	4	8	27	(60%)
pole päris kindel	4	5	4	4	17	(37,7%)
Ei			1		1	(2,3%)
KOKKU	10	14	9	12	45	(100%)

Töövaldkonnaliselt täpsustusi välja tuues, teavad proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kasutamist 58,3% patrullpolitseinikest, 100% liikluspolitseinikest ja vaid 25% noorsoo- ja piirkonnapolitseinikest. Päriskindlad oma teadmistes pole 41,7% patrullpolitseinike ja 75% noorsoo- ja piirkonnapolitseinikest. Küsitlusele vastanud kahest piirivalvurist üks pole päris kindel oma teadmistes antud teemas ja teine vastanud piirivalvur ei tea üldse, mida tähendab proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kasutamine (vt tabel 3).

Tabel 3. Kas tead, mida tähendab proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kasutamine? Võrreldakse küsitluse vastuseid töövaldkonniti.

	patrull- teenistus	liiklus- politsei	piirkonna- /noosopolitsei	piirivalve	üksuse juht	KOKKU	%
Jah	14	8	2		3	27	60%
pole päris kindel	10		6	1		17	37,7%
Ei				1		1	2,3%
KOKKU	24	8	8	2	3	45	100%

Autor järeldab, et mida rohkem on inimesed tööalaselt nõu "omal nahal" vahetut sündi kasutama pidanud ja ka selle väärkasutamise eest karistada saanud, seda teadlikumad nad antud valdkonnas on. Autor leiab, et õigem oleks politseinike pigem ennem koolitada, kuidas uut PPVS-i õigesti kasutada ja millistele uuendustele oma töös rohkem tähelepanu pöörata kui seda hiljem distsiplinaarmentluste või veel hullem kriminaalasjade menetlemise käigus selgitama hakata.

Küsites Lääne prefektuuri Pärnu PJ ametnikelt, kas nad on rahul läbiviidud koolitustega vahetu sunni rakendamise osas, siis 75,6% vastanutest ei oska sellele küsimusele vastata ning 12,2% vastanutest on kindlal seisukohal, et ei ole läbiviidud koolitustega rahul. 12,2% vastanutest on rahul juba läbiviidud koolitustega. Huvitava nüansina võib välja tuua selle küsimuse puhul ka fakti, et see küsimus oli ainus kogu ankeedis, millele pole vastust andnud neli vastajat ning tõenäoliselt on need vastajad, kes pole üldse PPVS-teemalist

koolitust saanudki. Kui seostada läbiviidud koolituste rahulolu staažiga, siis üldse pole rahul kuni 10 aastase staažiga töötajad ja viiest vastanust ka üks töötaja, kel on staaži üle 15.a. Ebaleval seisukohal on saadud koolituse tasemega vahetu sunni osas paraku kõige suurem 75,6% vastanutest olenemata töötatud staažist (vt tabel 4).

Tabel 4. Võrdlus tööstaaži ja vahetu sunni rakendamise osas läbiviidud koolituste rahuloluga.

	kuni 5a	5-10a	10-15a	15 ja enam aastat	KOKKU	%
Ei, kuna räägitakse alati ühte ja sama	2	2		1	5	12,2%
ei oska öelda	7	8	8	8	31	75,6%
Olen rahul		3		2	5	12,2%
KOKKU	9	13	8	11	41	100%

Kui uurida vastajate töövaldkonnalisi erinevusi, siis kõige ebakindlamalt tunnevad end piirkonna-, noorsootööd ja piirivalves olevad töölised (100% vastanutest). Vähem ebakindlalt tunnevad end patrullpolitseinikud ja osaliselt patrulltööd tegevad liikluspolitseinikud (vt tabel 5).

Tabel 5. Võrdlus töövaldkonna ja vahetu sunni rakendamise läbiviidud koolituste rahuloluga.

	patrull- teenistus	liiklus- politsei	piirkonna- /noosopolitsei	piirivalve	üksuse juht	KOKKU	%
Ei, kuna räägitakse alati ühte ja sama	4				1	5	12,2%
ei oska öelda	15	6	6	2	2	31	75,6%
Olen rahul	3	2				5	12,2%
KOKKU	22	8	6	2	3	41	100%

Sellest analüüsist järeldab autor, et üldiselt ei ole Lääne prefektuuri Pärnu PJ ametnikud rahul senini läbiviidud PPVS koolitustega vahetu sunni rakendamise osas, on tunda suurt ebakindlust oma koolituses omandatu praktilises kasutamises ning seda enam nende ametnike hulgas, kes igapäevaselt tegelevad vähem välitööga.

KOKKUVÕTE

Lõputöö teemal „Vahetu sunni rakendamine politsei järelevalvealases tegevuses Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonna näitel“ koosneb kahest osast- teoreetilisest ja praktilisest.

Teoreetiline osa annab ülevaate vahetu sunni olemusest ja õiguslikest alustest. Autor räägib vahetu sunni mõistest, erivahendite- ja teenistusrelvade loetelust, politsei enesekaitsevahenditest, vahetu sunni kohaldamise lubatavusest, vahetu sunni eest hoiatamisest. Samuti on selgitatud käeraudade, jalaraudade, sidumisvahendite kasutamist, veekahuri, elektrišokirelva ning tulirelva kasutamist ning esmaabi andmist vigastatud isikule.

Samas osas on kirjeldatud politseiametnikule nõutavad füüsilised nõuded ning enesekaitse koolituse programmid.

Autor leiab, et oleks kasulik ja huvitav võrrelda politsei ja piirivalve seadust mõne teise riigi seadusega, mis reglementeerib politseiametnike käitumist ning reguleerib vahetu sunni rakendamist. Selleks valis autor Venemaa Föderatsiooni, kus eksisteerib Föderaalne politseiseadus, mis on suhteliselt noor. Vene Föderaalse politseiseaduse järgi töötavad vene politseinikud umbes poolteist aastat.

Võrdluse analüüsist selgub, et mõlemas seaduses on rohkem sarnasusi kui erinevusi.

Praktilises osas anti ülevaade Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonnas vahetu sunni kasutamiseiga toimunud juhtumitest ning selle analüüsist.

Autor koostab küsimustiku ning küsitleb standartiseeritud küsimustega 45 Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonna korrakaitseametnikku. Küsitluse analüüs näitab, et suurem osa Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonna ametnikest teavad, mis uuendused

on sisse toodud PPVS-sse vahetu sunni rakendamise osas. Vastates teisele uurimusküsimusele selgub, et Pärnu politseijaoskonna politseinikud ei ole rahul läbiviidud koolitustega vahetu sunni rakendamise osas ning soovivad saada täiendkoolitusi.

Vaadates üldpilti, eeltoodud statistikat ning juhtumite analüüsi põhjal julgeb autor väita, et Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonna politseiametnikud tunnevad politsei ja piirivalve seaduse neljandat peatükki üheteistkümne paragrahvi. Politseinikud oskavad rakendada vahetut sundi ja kasutavad seda asjatundlikult, seadusepäraselt. Loomulikult esinevad ka mõned väikesed vead ja puudused. Läbiviidud küsitlusest ilmneb, et politseiametnikud ei ole rahul läbiviidud PPVS-i koolituste tasemega. Mõne ametniku eksitused tekivad seetõttu, et ta on saanud nõrga või puuduliku koolituse, mõnel ametnikul saavad emotsioonid kaine mõistuse üle võitu.

Vaieldamatult peavad koolitused, nii teoreetilised kui ka praktilised, toimuma palju tihedamini. See annab politseiametnikele enesekindlust ja oskust käituda õigesti ning seadusepäraselt erinevates olukordades. Konfliktolukordadeks aitavad koolitused õppida õigesti tajuma erinevaid keerulisi situatsioone. Koolitusi läbinud ametnik tunneb ennast palju kindlamalt probleemide lahendamisel ja oskab kasutada õiglaselt ja proportsionaalselt sunnivahendeid ning füüsilist jõudu vahetu sunni rakendamisel.

Vaadates üle Pärnu politseijaoskonna sündmuste ning küsitluse analüüsi teeb autor ettepaneku Lääne prefektuuri juhtkonnale üle vaadata koolituste programmi, mis on seotud vahetu sunni kohaldamisega. Oleks mõistlik mitmekordistada koolituste arvu ning parandada nende kvaliteedi.

Oleme saanud ka kiiret ülevaadet kaebuste üle, mida tavakodanikud esitavad politseiametnike vastu. Mõnes kaebuses saab inimene kiire kirjaliku vastuse. Mõnes avalduses tahab kodanik lihtsalt teada, kas politseiametnikud, kes temaga tegelesid, käitsid õigesti ja seadusepäraselt. Muidugi esinevad ka juhtumid, kui kaebuse peale alustatakse distsiplinaarjuurdlust ja ametnikku karistatakse vale otsuse vastuvõtmise või vale käitumise eest. Sellised otsused peavad olema meie jaoks õiglasel ja väärilisel, sest just need teevad meid tugevamateks ning professionaalseteks.

РЕЗЮМЕ

Данная работа состоит из 47 страниц. При составлении работы были соблюдены требования Академии Внутренних Дел по ``Руководству составления и оформления студенческих работ``, утвержденные ректором 01.11.2010 приказом № 6.1-5/363.

Задачей работы является исследование факта того, знают ли должностные лица, какие новшества введены в Законе о полиции и погранохране, в частности той части, которая затрагивает применения непосредственного принуждения.

В работе поставлены следующие вопросы для исследования: 1) Используют ли сотрудники Западной префектуры Пярнусского полицейского участка непосредственное принуждение профессионально и на законных основаниях? 2) Удовлетворены ли сотрудники Пярнусского полицейского участка проведенными обучениями о применении непосредственного принуждения.

Для метода исследования данных вопросов автор рассматривает и анализирует произошедшие случаи. Так же составлен стандартизированный вопросник, на вопросы которого отвечают 45 сотрудников Западной префектуры Пярнусского полицейского участка.

В ходе исследовательской работы автор получает ответы на поставленные вопросы. Сотрудники полиции используют непосредственное принуждение профессионально и на законных обстоятельствах. Но в некоторых ситуациях чувствуют себя не совсем уверенно и нуждаются в дополнительной подготовке в данной области деятельности.

Из полученных результатов при проведенном опросе автор дипломной работы делает предложение о повышении качества и улучшении обучения и подготовки сотрудников полиции.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Федеральный закон "О полиции" от 7 февраля 2011 г. N 3-ФЗ
<http://base.garant.ru/12182530/> - välja otsitud 02.03.2012

Kainenema paigutamise juhised. Politsei ja piirivalveameti 07.04.2010 käskkiri nr 9.105/15816. Kättesaadav Lääne Prefektuuri siseveebist

Laaring, M. 2010. Vahtu sund, kui haldussunnivahend Politsei ja piirivalve seaduses ning korrakaitse seaduse eelnõus. Juridica, VIII, lk 551 – 552.
http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2010/8/184440.SUM.php, välja otsitud 21.07.2011.

Pille, A. 1994. Turvataktika. Eesti Riigikaitseakadeemia, Paikuse Politseikool.

Politsei ja piirivalveseadus, 05.06.2009, jõustunud 01.01.2010, RT I, 2009, 26, 159.

Politsei- ja Piirivalveameti politseiametnike eri- ja füüsilise ettevalmistusenõuded ja kord.

Politsei ja piirivalveameti 15. aprill 2010 käskkiri nr 281. Kättesaadav Lääne Prefektuuri siseveebist 04.01.2011

Politsei- ja Piirivalveamet - koostöös loome turvalisust. Politsei kodulehelt,
<http://politsei.ee/et/organisatsioon/politsei-ja-piirivalveamet/>, välja otsitud 01.02.2012.

Riiklik sund, <http://vpnews.ru/referat6754.htm>, välja otsitud 20.07.2011.

Riigikohus, Riigikohtu halduskolleegiumi lahend 3-1-1-25-08, välja otsitud 02.08.2011.

Riigikohus, Riigikohtu lahend <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-3-1-65-07>, välja otsitud 15.08.2011.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Kaebuste arv politseiametnike vastu 2008-2011a	21
Tabel 2. Kas tead, mida tähendab proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kasutamine? Tabelis võrreldakse küsitluse vastuseid ametnike tööstaaziga.	33
Tabel 3. Kas tead, mida tähendab proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kasutamine? Võrreldakse küsitluse vastuseid	
Joonis 1. Iseseisvalt oma teadmisi politsei ja piirivalve seadusest täiendanud ametnike arv.	30
Joonis 2. Politseitöös kasutatavad vahetu sunni vahendid.	31
Joonis 3. Ettepanekud vahetu sunni tulemuslikuks ja õiguspäraseks rakendamiseks.	32
töövaldkonniti.	34

LISA 1. KÜSIMUSTIK

Hea vastaja!

Palun Sinu abi minu lõputöö uurimuse läbiviimiseks. Uurimuse eesmärgiks on välja selgitada, kas ametnikud on kursis, mis uuendused on sisse toodud politsei ja piirivalve seadusesse, eelkõige osas, mis puudutab vahetu sunni kasutamist. Kas vahetut sunni kasutatakse asjatundlikult ja seadusepäraselt ning mille vastu eksitakse vahetu sunni rakendamisel.

Ankeedile vastamine ei ole keeruline ja see võtab aega ca 5 minutit. Ankeedis on kokku 15 küsimust, milles on valikvastused. Sinule sobivale variandile tee ruudu sisse rist.

Käesolevas uurimuses on ainult preventiivsed eesmärgid. Küsimustik on anonüümne ning Sinu ankeetidele antud vastuseid ei seostata ega avaldata kuskil seoses Sinu nimega ja personaalsete isikuandmetega.

Ette tänades

Deniss Teder

1. Sinu sugu

- 1) mees
- 2) naine

2. Sinu staaž politseitöös

- 1) ... - 5a
- 2) 5a – 10a
- 3) 10a – 15a
- 4) 15a - ...

3. Sinu töövaldkond

- 1) patrullteenistus
- 2) liikluspolitsei
- 3) piirkonnapolitsei/noorsoopolitsei
- 4) piirivalve
- 5) osakonna/jaoskonna/talituse juht

4. Kas oled osalenud politsei ja piirivalve seaduse koolitusel?

- 1) jah ... (jätkka küsimusega nr 5)
- 2) ei ... (jätkka küsimusega nr 6)

5. Kuidas hindad politsei ja piirivalve seaduse koolitusel saadud teadmisi?

- 1) koolitus oli vajalik ja sain sealt tööks vajalikke teadmisi
- 2) osalesin küll koolitusel, kuid uut teadmist ma ei saanud

6. Kas oled täiendanud oma teadmisi politsei ja piirivalve seadusest?

- 1) ei ole ja ei näe ka selleks mingisugust vajadust
- 2) ei ole, kuid arvan, et peaksin seda tegema
- 3) olen küsinud informatsiooni töökaaslastelt
- 4) olen ise seadust lugenud
- 5) olen lugenud intranetis PPVSi foorumit
- 6) olen lugenud Riigikohtu lahendeid
- 7) olen tutvunud õiguskantsleri seisukohtadega
- 8) täiendan alati oma teadmisi, kui tekib selleks mingisugune võimalus

7. Kas oled seoses tööülesannete täitmisega kasutanud vahetut sundi?

- 1) ei ole kunagi kasutanud
- 2) kui on keeruline olukord, üritan vahetut sundi mitte kasutada, sest ei tunne ennast kindlalt
- 3) ainult siis, kui teist lahendust ei ole
- 4) jah vajadusel olen kasutanud

8. Kui tihti tuleb sinu töös ette olukordi, et pead kasutama vahetut sundi?

- 1) väga tihti
- 2) tihti
- 3) vahetevahel
- 4) väga harva
- 5) mitte kunagi, kuigi oleksin võinud kasutada

9. Milliseid vahetu sunni vahendeid oled politseitöös kasutanud?

- 1) füüsiline jõud
- 2) käeraud
- 3) sõiduki sundpeatamisvahendit
- 4) gaas
- 5) politseinui
- 6) tulirelv

7) midagi muud

10. Kas tead, mida tähendab proportsionaalselt ja seaduspäraselt vahetu sunni kohaldamine?

- 1) jah, tean mida see tähendab
- 2) ma ei ole oma teadmistes päris kindel
- 3) ei, ma ei tea mida see tähendab

11. Kas oled vahetu sunni õigeks kasutamiseks ja oma teadmiste täiendamiseks otsinud lisainfot?

- 1) ei
- 2) jah, olen lugenud õiguskantsleri seisukohti
- 3) jah, olen lugenud intanetis PPVSi foorumit
- 4) jah, olen lugenud distsiplinaarjuurdluste kokkuvõtteid
- 5) jah, olen arutanud vahetu sunni kasutamist oma kolleegidega

12. Kas Sinu töökohas on viidud läbi koolitusi, mille teemaks on vahetu sunni kasutamine?

- 1) ei ole kuulnud, et selliseid koolitusi oleks läbi viidud
- 2) jah on, aga ma ei ole koolitustel osalenud
- 3) jah on, olen ka nendel koolitustel osalenud

13. Kas oled rahul vahetu sunni kasutamiseks tehtud koolituste tasemega?

- 1) ei, seal räägitakse iga kord üht ja sama
- 2) ei oska öelda
- 3) olen rahul, alati õpetatakse ja harjutatakse midagi uut ja kasulikku

14. Kas vahetu sunni kasutamise koolitusi võiks prefektuurides läbi viia tihedamini?

- 1) ei, selliseid koolitusi on piisavalt
- 2) jah, koolitusi võiks rohkem olla

15. Millised oleksid sinu ettepanekud, et politseiametnikel oleks heal tasemel oskused ja teadmised vahetu sunni tulemuslikuks ja õiguspäraseks rakendamiseks?